

NUTQI TO‘LIQ RIVOJLANMAGAN BOLALAR MULOQOTINI ERTAKLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Tosheva N.T.

*BuxDPI Maktabgacha ta’lim kafedrası
p.f.f.d (PhD), v.b professor*

Baxronova A.A.

*BuxDPI “Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi”
(maktabgacha ta’lim) mutaxassisligi 1-bosqich magistranti*

Tayanch so‘zlar: nutqi to‘liq rivojlanmagan bolalar, ertaklar, ertakterapeya, so‘z boyligini oshirish, nutq kamchiliklarini bartaraf qilish, logoped, maxsus muassasa, korreksiyalash, leksik-grammatik va fonetik-fonematik rivojlanmaganlik.

Ключевые слова: дети со слаборазвитой речью, сказки, сказкотерапия, увеличение словарного запаса, устранение дефектов речи, логопед, специальное учреждение, коррекция, лексико-грамматическое и фонетико-фонематическое недоразвитие.

Key words: children with underdeveloped speech, fairy tales, story therapy, increasing vocabulary, eliminating speech defects, speech therapist, special institution, correction, lexical-grammatical and phonetic-phonemic underdevelopment.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim tarbiyasiga qo‘yiladigan davlat talablari yo‘nalishlaridan biri bolalar nutqining rivojlanganligi va so‘z boyligini oshirishga qaratilgan maxsus ta’lim muassasalarida bolalarning nutqini rivojlantirish, ulardagi nutq kamchiliklarini bartaraf qilish logoped tomonidan amalga oshiriladi. Korreksion ishlarni samaradorligin oshirish uchun har bir logoped va tarbiyachi o‘z ustida tinimsiz izlanishi, yangi metodik adabiyotlardan, ko‘rgazmali qurollardan unumli foydalanishlari lozim. Maxsus muassasalarida mashg‘ulotlar nutqni tuzatishga doir ta’limning asosiy shakli hisoblanadi. Bu mashg‘ulotlarda barcha nuqsonlar muttasil bartaraf qilib boriladi. Bolalarning nutqini o‘stirish va ma’naviy dunyosini boyitish uchun turli vositalardan foydalanishga harakat qilinadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni nuqson turlari va uning darajalariga mos ravishda belgilangan davlat ta’lim talablari asosida ta’lim berish, nuqsonlarni o‘z vaqtida korreksiyalash, ikkilamchi nuqsonlarni oldini olish, imkonini beradi.

rasmlar bo'yicha qiziqib tanladilar, lekin muloqatga kirish vaqtida ertakdagi obrazlarni nomlashda qiynaldilar. Nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarda rasimga qarab ertaklarni nomlashda, hikoya tuzishda bolalar personajlarni va harakatning o'zini ko'p o'rinda to'g'ri atasalar-da, biroq personaj foydalangan predmetlar nomini gapga qo'shmadilar.

Lug'at zahirasining miqdor jihatdan ancha o'sishiga qaramay, so'zlarning leksik ma'nolarini bola qay darajada anglayotgani sinchiklab kuzatilsa, uning nutqida bir qator o'ziga xos kamchiliklarni topish mumkin: bir qator so'zlar ma'nosini bola mutlaqo tushunmaydi yoki uning tushunchasi noaniq bo'ladi, bir so'zning o'rniga boshqasini qo'llaydi va h.k.

So'z yasash usullaridan foydalanishda amaliy ko'nikmalarning yetishmasligi lug'at zahirasini boyitish yo'llarini cheklab qo'yadi, bolaga so'zning morfologik elementlarini ajratish imkoniyatini bermaydi. Ayniqsa ertak janridagi salbiy va ijobiy obrazdagi qahramonlar, odob-axloq haqidagi tushunchalarini to'g'ri anglasalarda, so'zlarni bir biriga bog'lab gap tuzishda leksik xatolar, mustaqil nutqning rivojlanmaganligi kuzatildi.

Ertak terapiya T.D.Zinkevich-Yevstigneeva ta'rifiga ko'ra ma'noni izlash jarayoni, olam va undagi o'zaro munosabatlar tizimi haqidagi bilimlar yechimidir. Ertak terapiya – bu ertak sifat ma'nolarni voqelikka ko'chirish, shaxsning resurslari, potensialini faollashtirish jarayonidir.

Ertak terapiyaning asosiy vazifalari:

- shakllanayotgan bola shaxsining rollar diapazonini kengaytirish;
- ruhiy jarayonlarni mustahkamlash, hissiy doirani rivojlantirish;
- o'z-o'zini boshqarish va o'z-o'zini nazorat etish malakasini hosil qilish, hatti-harakatlar egiluvchanligi va ixtiyoriyligini rivojlantirish;
- qo'rquv, bezovtalik, o'ziga bo'lgan ishonchsizlik, o'z xatti-harakatlarining to'g'riligiga haddan ziyod gumonsirashni bartaraf etish;
- bolaning o'ziga yuqori baho berishi, o'ziga bo'lgan ishonchni hosil qilish;
- kishilar bilan muloqot etish umumqabul qilingan me'yorlarning o'zlashtirilishi;
- tasavvur va obrazli tafakkurni rivojlantirish.

Ertak terapiyaning natijalari:

- asab jarayonlarining yuqori egiluvchanligi va harakatchanligi ortadi;
- mayda qo'l motorikasi va harakatlar koordinatsiyasi rivojlanadi;
- jismoniy va ruhiy zo'riqish bartaraf etiladi;
- ishchanlik qobiliyati ortadi;
- iroda sifatлари yaxshilanadi;
- nafas mashqlari;
- muloqotdagi qiyinchiliklar yengib o'tiladi;

- muloqotning ifoda sifatлари: plastika, mimika, nutqni yaxshilash va faollashtirish;
- tasavvur va obrazli tafakkurni uygʻotish;
- ruhiy jarayonlarni rivojlantirish;
- ijtimoiy malakalarni shakllantirish.

Ertak bilan ishlash imkoniyatlari:

1. Ertakni metafora sifatida qoʻllash. Ertaklarning matnlari va obrazlari bolaning shaxsiy hayotiga doir erkin assotsiatsiyani uygʻotadi, soʻng mazkur metaforalar va assotsiatsiyalar muhokama etilishi kerak.

2. Ertak motivi asosida rasm chizish. Rasmda erkin assotsiatsiyalar namoyon boʻladi, keyinchalik olingan grafik materialning tahlili amalga oshirilishi mumkin.

3. Personaj xatti-harakatlari va harakat motivlarini muhokama etish.

4. Ertak epizodlarini sahnalashtirish. Ertak postonovkasini bolalar guruhi yoki kattalar tomonidan amalga oshirish mumkin. U yoki bu ertak epizodlarini sahnalashtirish postonovkaning har bir ishtirokchisiga vaziyatning hissiy ahamiyatini his etish va his-tuygʻularni namoyon etish imkonini beradi.

5. Ertak motivi asosida ijodiy ish:

Tahlil. Maqsad – har bir ertak vaziyati, syujet konstruksiyasi va qahramonlar hatti-harakati ortida nima yashirinshganligini tushunib, anglab yetish.

Ertakni hikoya qilib berish. Mazkur usul tasavvur, hayol qilishning rivojlanishiga koʻmaklashadi.

Ertakni qayta toʻqish. Mualliflik va xalq ertaklarini qayta toʻqish bolaga ertak syujeti, voqealarning baʼzi rivoji yoqmagan holatda ahamiyatga ega. Bu muhim diagnostik material. Ertakni qayta toʻqir ekan, bola oʻz ichki holatiga mos vaqealar rivojini tanlaydi va uni ichki zoʻriqishdan xolis boʻlish imkonini beruvchi vaziyat yechimining variantini topadi. Ertakni qayta toʻqishning psixokorreksion mazmuni shundan iborat boʻladi.

Ertakni toʻqish. Ertaklar syujeti qahramonlarni oʻzgartirish, shuningdek maʼlum qarorga kelishni talab etuvchi vaziyatlarni tanlash imkonini berishi kerak. Hikoya davomida muammoni yechishda hal qiluvchi vaziyatlardan iborat markaziy inqiroz vaziyati vujudga kelishi lozim. Ertaklarda baxtli yakun boʻlishi kerak. Bolaga murakkab vaziyat yechimini topishiga boʻlgan ishonchni singdirish kerak, aks holda unda kurashni davom ettirish uchun stimulyoki boʻlmaydi. Demak ertaklar asosida rivojlantirish – ichki va tashqi dunyoni mushohada etish va namoyon qilish, kechirganlarni anglash, kelajakni modellashtirish, har bir bolaga oʻzining oʻziga xos ertagini tanlash jarayonidir.

Shubhasiz ertak terapiya – ertaklar vositasida bola va kattalarning juda tabiiy va anʼanaviy muloqot shakli boʻlgan bolalar bilan amalga oshiriladigan

psixologik ishning juda qimmatli usuli hisoblanadi. Odatda bola bilan ishlash davomida pedagog tashqi analizning “psixologik” tilini qo‘llamaydi, biroq bolaga nima kerakligi va qanday qilib unga buni berish kerakligini anglab yetish uchun analitik fazaga “chiqish” qobiliyatini doimiy saqlab qoladi. Ya’ni ertak dastlab diagnostik xarakter, so‘ngra esa vaziyatga ta’sir etish usuli sifatida ikki tomonli intrumentni ifodalaydi.

Maktabgacha yoshda ertakni idrok etish bolaning o‘ziga xos faoliyatiga aylanadi, unga erkin orzu qilish va tasavvur etish kattalar dunyosining murakkab voqea hodisalari va hislari bilan to‘qnash kelish imkonini beradi.

Yosh bolada identifikatsiya mexanizmi kuchli rivojlangan, ya’ni o‘zini boshqa inson, personaj bilan hissiy yaqinlashish jarayoni hamda uning normalari, qimmatlari, namunalarini o‘zlashtirishdir. Bu bolaga axloq me’yorlari va qimmatlarini o‘zlashtirish, yaxshilik va yomonlikni farqlash imkonini beradi.

Ertaklarni sahnalashtirish shaxsning adaptiv qirralari diapazonini kengaytiradi, obrazli tafakkur, shuningdek inqirozli vaziyatlarda harakat qilish ko‘nikmasini rivojlantirishga imkon beradi.

Ertak terapiya – bolalar ijtimoiylashuvining tabiiy usuli.

Ertak terapiyada – hatto dastlab o‘yinlar jarayoniga qo‘shilmaydigan, ertakni qabul qilmaydigan bolalar baribir ong osti darajada uning ijobiy ta’sirini his etadilar. Birgina ertak har bir bolaga turlicha ta’sir etadi. Har bir bola unda uning uchun ayni damda muammoni hal etish uchun zarur bo‘lgan biron-bir “o‘zinikini” topadi.

Maktabgacha yoshda ertakni idrok etish erkin orzu qilish va tasavvur etishga imkon beruvchi bolalarning o‘ziga xos faoliyatiga aylanadi.

Bunda ertak bola uchun nafaqat uydirma va fantaziya balki bu yana o‘ziga xos voqelikdir.

Shuning uchun ertakni idrok etar ekan bola bir tomondan o‘zini ertak qahramonlari bilan solishtiradi, bu esa unga bu kabi muammolar va kechinmalar faqatgina unda mavjud emasligini anglab yetish imkonini beradi.

Boshqa bir tomondan ertak obrazlari vositasida bolaga turli murakkab vaziyatlardan chiqish yo‘llari, vujudga kelgan nizoli vaziyatlar yechimi taklif etiladi, uning imkoniyatlari va o‘ziga bo‘lgan ishonch hissi pozitiv qo‘llab-quvvatlanadi. Bunda bola o‘zini ijobiy qahramon sifatida tasavvur qiladi.

Bunday holat maktabgacha yoshdagi bola insoniy o‘zaro munosabatlarini shu qadar yaxshi anglab yetishi bois emas, balki qahramon holati boshqa personajlar bilan solishtirganda nisbatan yaxshiroqligi bois vujudga keladi.

Metafora bosh miyaning chap va o‘ng yarim sharlari o‘rtasidagi aloqani ta’minlaydi. Ertakni idrok etish jarayonida miya chap yarim sharlari faoliyat

ko'rsatib, u syujetning mantiqiy mazmunini ajratib oladi, bu vaqtda shng yarim sharlar orzu, fantaziya, tasavvur, ijod bilan shug'ullanadi.

Bolaning qo'rquvlari ustida ishlash davomida ertaklarni qo'llash vaqtida quyidagilar kuzatilishi mumkin: ongli, verbal darajada bola ertakni idrok etmasligi ham mumkin, biroq ish samarasi saqlanib qoladi, ya'ni o'zgarish odatda ong osti darajada amalga oshadi. Bunda qiziqarli holat kuzatiladi. Birgina ertak har bir bolaga turlicha ta'sir etadi, har bir bola unga biron bir o'zinikini, uning uchun dolzarb bo'lgan, uning muammolari bilan hamohanglarni topadi.

Ertaklar uchun personajlarni tanlash va ular o'rtasidagi munosabatlarni o'rnatishga alohida e'tibor qaratiladi. Ertak mazmuniga nizoli vaziyatning real qatnashchilariga mos qahramonlarni qo'shish va ular bilan real voqealarga mos simvolik munosabatlarni o'rnatish kerak.

Ertak qiziqarli bo'lishi uchun bola bilan dastlabki suhbatda uning qiziqishlarini aniqlash lozim. Bu ertak voqeasini yaratish jarayonida tayanish mumkin bo'lgan pozitiv jihatlarni aniqlashga imkon beradi.

Bola uchun yaqin va tushunarli bo'lgan mavzuning qo'llanilishi unga ertak qahramoni obraziga onsonlikcha kirish, ertak qahramoni va shaxsiy muammolarni taqqoslash, yuzaga kelgan vaziyatdan chiqish yo'llarini ko'rish imkonini beradi.

Ertak terapiya bu muloqot qilish va tajriba almashishning tabiiy shakli, yangi avlodlarni tarbiyalash tizimidir. Bu bola tomonidan ham tashqi, ham ichki olamini anglashning zaruriy vositasidir. Shuning uchun ertak terapiya ertak voqealari va ularning real hayotdagi vaziyatlar bilan o'zaro bog'liqligini anglash bilan bog'liq. Ertak bolaga psixoterapevtik ta'sir ko'rsatadi, chunki ertak tili bola uchun tushunarli. Ertak tasavvurning rivojlanishiga xizmat qiladi, bu esa bola tomonidan o'z shaxsiy muammolarini yechish uchun juda muhim. Ertak stili ham bola uchun tushunarli. Bola hali mantiqan fikrlay olmaydi, ertak esa hech qachon bolani biron bir mantiqiy mushohadalar bilan zo'riqtirmaydi. Bola nasihatlarni yoqtirmaydi va ertak uni to'g'ridan to'g'ri tarbiyalamaydi. Kichik yoshdagi bolalar o'z hissiyotlarini boshqara olmaganliklari bois ko'pincha "hissiyotlar" asirida bo'ladilar. Faqatgina shaxsiy rivojlanganlik darajasiga ko'ra ularda asta sekinlik bilan o'z kechinmalarini anglash va nazorat etish, o'zgalarning hissiy holatini tushunish qobiliyati shakllanadi, ihtiyoriy xatti - harakatlar rivojlanadi, hissiyotlar nisbatan turg'un va chuqur bo'la boshlaydi.

Bog'cha yoki maktabga borish bilan bog'liq keskin o'zgarishlar davri bola uchun ayniqsa murakkab kechadi. Bolaning yangi sharoitga moslashishi, yangi kun tartibi, unga avvaldan tanish bo'lmagan bolalar bilan muloqot etishga o'rganish, tarbiyachi va o'qituvchilarning talablarini anglash, guruhli ta'lim

jarayonida yangi bilimlarni qanday o'zlashtirish kerakligini anglab yetish uchun vaqt talab etiladi.

Har qanday katta yoshli inson ham o'zining turli-tuman kechinmalarini tushunib yetmaydi, bola uchun esa bu vazifa undanda murakkab hisoblanadi. Bolalar har doim ham hatto eng oddiy hissiyotlarni to'g'ri anglab yetmaydilar, ayniqsa atrof-olam bilan tanishish doirasining kengayib borishi bilan bog'liq turli-tuman kechinmalarni anglab yetish yanada murakkab.

Ertak ma'lum darajada maktabgacha yoshdagi bolaning uch tabiiy psixologik ehtiyojarini qondiradi:

1. Avtonomlikka bo'lgan ehtiyoj. Har bir ertakda qahramon butun yo'l davomida o'zi mustaqil faoliyat ko'rsatadi, faqatgina o'ziga, o'z kuchiga tayangan holda tanlovni amalga oshiradi, qaror qabul qiladi;

2. Kompetentlikka bo'lgan ehtiyoj. Qahramon kutilmagan to'siqlarni yengib o'tishga qodir bo'ladi, va aksariyat hollarda vaqtinchalik muvaffaqiyatsizliklarga duch kelsada, g'olib bo'ladi, g'alabaga erishadi.

3. Faollikka bo'lgan ehtiyoj. Qahramon hamisha faol, doimo harakatda: qaergadir boradi, kimnidir uchratadi, nimanidir topadi, kim bilandir kurashadi, kimlardandir qochadi. Dastlab qahramon harakatlari sust bo'ladi, uning faolligiga ertakning boshqa bir qahramonlari turtki bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur ehtiyojlarning qondirilganlik natijasi quyidagi shaxsiy sifatlarning shakllanishi hisoblanadi:

- shaxsiy fikr, pozitsiya yoki qarashlarni namoyon etishlikka bo'lgan intilishda ifodalanuvchi avtonomlik;
- muloqotda tashabbusga egalik qila bilish, sheriklarning e'tiborini jalb eta bilish, ularning kommunikativligini stimullash, muloqot jarayonini boshqarish, sheriklarning holatiga hissiy jihatdan javob qaytarish qobiliyatini nazarda tutuvchi faollik;
- bir necha komponentlardan iborat ijtimoiy kompetentlik;
- boshqa insonlarga mehr, diqqat, achinish, qayg'urish singari munosabatlarda namoyon bo'luvchi motivlik;
- boshqa bir insonni anglash, uning o'ziga xosliklari, qiziqishlari, ehtiyojarini tushunib yetish, uning kayfiyatini, hissiy holatini payqash qobiliyati bilan bog'liq kognitivlik;
- adekvat vaziyatlar, muloqot usullarini tanlash bilan bog'liq xatti-harakatlar.

Ertak bolani qahramonlarga qayg'urishga majbur qiladi, buning natijasida unda kishilar, predmetlar atrof-olamdagi hodisalar haqida yangi tasavvurlar, yangi hissiy tajribalar paydo bo'ladi.

Muloqot doirasi kengayib borgani sari bolalar ularning hissiy dunyosini ma'lum darajada faallashtiruvchi turli-tuman ijtimoiy omillarning ta'sirini his

etadilar. Bola vaziyatli hissiyotlarni yengib o'tishga o'rganishi, o'z hislarini boshqarishga o'rganishi kerak. Bularning barchasiga, masalan qo'rquvlarni yengib o'tishga ertak va o'yinlar o'rgatadi. Biron bir narsadan qo'rqadigan bolaga tayyor ertak tanlanadi yoki korreksion ertak tuziladi, mazkur korreksion ertakda uning qo'rquvlari va ularni yengib o'tish haqidagi ma'lumotlar metafora tarzida shifrlanadi. Bunday ish jarayonida bola nafaqat o'z qo'rquvlari bilan "tanishadi", balki ularni yengishni ham o'rganadi.

Ertak terapiya psixologik usul sifatida bolalar bilan ishlash jarayonida o'zining yosh chegaralarini belgilaydi: bola reallikdan farqli ravishda ertak voqeligi mavjudligini aniq tasavvur etishi kerak. Odatda bunday farqlash malakasi bolada 3,5-4 yoshga kelib shakllanadi, biroq albatta har qanday aniq vaziyatda bolaning individual rivojlanish xususiyatlarini e'tiborga olish lozim.

Ertak terapiya bolalar bilan turli usullarda amalga oshirilishi mumkin. Ish uchun mavjud mualliflik yoki halq ertagi qo'llanilishi, pedagog bola bilan birgalikda ertak to'qishi, bola ertakni mustaqil to'qishi mumkin.

Ertak terapiya seanslarini jarohatlovchi vaziyatdan ma'lum vaqt o'tgandan so'ng, bola tinchlangach, voqealarga chetdan qarash imkoniga ega bo'lganda o'tkazish lozim. Bunday muloqot uchun kunduzgi yoki kechki uyqu oldi vaqt ma'qul keladi.

Bola ertakda u bilan nimalar bo'layotganini yaxshi anglab yetishi uchun sirli ertakka ko'chish marosimini o'ylab topish mumkin. Bunday marosimning elementlaridan biri bolaning biron bir qahramonga "aylanib qolishi"dir. Ertak sifat materialni taqdim etish va bolani ijodiy jarayonga jalb etish usulini mustaqil tanlash mumkin. Masalan, ertakni hikoya qilish davomida voqealar rivojining qizg'in pallasida bolaga nima deb o'ylaysan, sening qahramoning nima uchun bunday qildi?, senga uning qilmishi yoqdimi?, sen uning o'rnida qanday yo'l tutgan bo'larding singari savollar bilan murojat etish mumkin. Bolaga ertakning kichik bo'laklarini galma-galdan hikoya qilgan holda uni birgalikda to'qishni taklif qilish ham mumkin. Shu bilan birga bolaga taklif etilgan mavzu asosida ertak to'qishni taklif etish mumkin. Ertak asosida rivojlantirish ishlarining yana bir turi turli personajlar tilidan tanish bo'lgan ertakni hikoya qilish hisoblanadi.

Ertak asosida rivojlantirishning turli usullarini qo'llagan holda NTR ega bo'lgan bolaga ko'pgina vaziyatlarni yengib o'tishga ko'maklashish mumkin.

Ertak asosida muloqatni rivojlantirishda korreksion ishlarini alohida, katta bo'lmagan va yaxshi yoritilgan xonada o'tkazish maqsadga muvofiq. Ertak asosida bolalarda muloqatni rivojlantirish ishlarini muntazam o'tkazish bolani nutqini rivojlanish orqali boshqa bolalar bilan tez muloqatga kirishish imkon beradi.

(Филичева Т. Б. Туманова Т.В. “Дети с общим недоразвитием речи”. Москва 1999.)

Biz nutqi to‘liq rivojlanmagan bolalarda muloqotni rivojlantirish uchun uch janrdagi ya‘ni bolalar uchun tanish bo‘lgan rasmlı, ranglı, ertak kitoblarnı, multfilmlar, ertak alboblarnı ko‘rsatib, bolalarnı o‘zi qayta tanlagan ertaklarını so‘raganimızda ular ertakni nıma haqıda ekanlıgını gapırıb berdılar. Ular kitobni varaqlab yoki ertak personajları ifodalangan tasvirli rasmlar orqalı muloqotga kirıshıb bizga gapırıb berdılar.

Namuna sifatıda bir necha ertakları ishlanmalarını keltiramız.

Logoped bolalarga quydagı ertakları aytıb berish orqalı bolalarnı bilish faoliyatlarını axloq odob, yaxshı yomonlık kabi xislatları shakllantıradı.

Mavzu. “Echki bolalari”. (hayvonlar haqıda)

Maqsad: Bolalarga onaning gapıga quloq solishlik, o‘zboshimchalik qilmaslik, kabi xislatları tarbiyalash.

Jihozlar: Ranglı ertak kitob, alohida ona echki va bolalari foto rasm abomlar, “echki bolalari” (disk).

Mashg‘ulotning borishi: Logoped ertakni o‘qıshdan avval savol – javob qiladı. Echki bolalarıga nıma dedi? Bolalar bo‘riga nıma javob qıldılar? Ona echki bolalarıga qanday qo‘shiq aytıb eshikni ochinglar dedi? Kenjatoy echki qayerdan chiqıb onasıga bo‘lgan voqeani aytıb berdı?

Mashg‘ulotni yakuni: Ko‘rdingizmi bolajonlar lta echkining o‘zboshimchaligi nechta echkini bo‘riga yem bo‘lishıga olib keldi. Sizlar kattalarnı gapıga quloq solinglar. Begona kishılarga eshikni ochmanglar. Har bir ishni qilishdan avval kattalardan so‘rab qilinglar.

Ertak bolalarnı savol- javoblari bilan tugaydı.

“Noshud kiyik”

Maqsad: bolalarnı xotirasi, diqqati, nutqi va muloqotını rivojlantırish.

Mshg‘ulotning borishi: Logoped yoki tarbiyachi bolalarga kitobni ko‘rsatıb sizlarga shu ertakni aytıb bermoqchıman, diqqat bilan rasmlarga qarang.

O‘rmonlarıning birıda ajoyıb bir kiyik yashar ekan. Boshqa kiyiklarga o‘xshamas-uzun bo‘ynidan faxrlanar, ingichka va uzun oyoqlaridan uyalar ekan. Suvga qarab, o‘z aksını ko‘rib, “ox chekar” ekan. O‘rmondagi hamma hayvonlar uning ustidan kulıshar ekan. Hayvonlarıning barchası o‘zlarıga yemish topish bilan ovora bo‘lsalar, u suvdagi aksıga qarab nuqul ko‘rinishidan shikoyat qılar ekan. “Shu bo‘ynim judayam chıroylı, up uzun ko‘rkam ko‘rinadı. Meni savlatlı ko‘rsatadı. Ammo bu oyoqlarım judayam xunuk, ingichka, xuddı sinıb ketadigandek”, - der edı.

Bir kuni o‘sha kiyik suv bo‘yıda har doımdagidek nozlanıb turganıda orqasidan arslon kelıb qolibdı. Arslondan qo‘rqan kiyik yugurushga boshlabdı.

Ingichka va uzun oyoqlari bilan tez harakatlana olardi. Endi esa mana shu oyoqlari tufayli joni omon qoldi. Nihoyat, oyoqlaridan shikoyat qilgani uchun afsuslanibdi va qattiq afsuslanibdi. Yanglishganini tushunib yetibdi. Ammo to'satdan bo'yni uzun daraxt shoxlariga tegib arslonga tutilibdi. Shundan so'ng o'rmonda qaysidir hayvon maqtansa, ibrat sifatida shu voqea aytib berilar ekan. Boshqa hayvonlar: "Qachon va qaysi payit nimaga muhtoj bo'lishimizni bilmaymiz, judayam ishongan maqtangan xususiyatlarimiz vaqti kelganda o'zimizga zarar berishi mumkin deb"- o'ylashar ekan. Kiyikning boshiga tushgan savdodan hamma hayvonlar o'zlariga tegishli xulosa chiqarib, sog'lom vujudga ega bo'lganlari uchun shukur qilib yashay boshlashibdi.

Bolalarga quydagi savollar bilan murojaat etiladi.

1. Kiyik qayeridan norozi ekan?
2. Kiyik qayeri bilan g'ururlanar edi?
3. Kiyikning boshiga qanday kulfat kelibdi?
4. O'rmondagi hayvonlar kiyikning boshiga tushgan voqeadan so'ng, o'zlariga qanday xulosalar chiqaribdilar?

Adabiyotlar:

1. Korreksion rivojlantiruvchi ta'lim – tarbiyaning mazmuni usullari va shakllari. (ilmiy metodik to'plam) Toshkent – 2008.
2. Lopuxina I.S. "Stixi i uprojneniya dlya razvitie rebenka" Moskva – 1992.
3. Seliverstov V. I. «Zaikanie u detey» Vladivostok 2000.
4. Mo'minova L. R. "Bolalarni logopedik tekshirish va o'qitish" Toshkent – 1992.
5. Mironova S. A. "Razvitie rechi doskolnikov na logopedicheskix zanyatiyax". Moskva 1991.
6. Mejikovskaya M.B., Skripchenko M.P. «Logopedicheskie zanyatiya v spetsializirovannyx detskix sadax» Tashkent. «O'qituvchi» 1989.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada nutqi to'liq rivojlanmagan bolalar muloqotini ertaklar asosida rivojlantirishning pedagogik-psixologik ahamiyati, nutqi to'liq rivojlanmagan bolalar nutqini ertakterapeya usulida tuzatish hamda ertak terapiyaning asosiy vazifalari to'g'risida ma'lumot berilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье приводятся сведения о педагогической и психологической значимости развития общения детей с незавершенно развитой речью на основе сказок, коррекции речи детей с незавершенно развитой речью методом ранней терапии, а также об основных задачах сказки терапия.

SUMMARY

This article provides information on the pedagogical and psychological importance of developing the communication of children with incompletely developed speech based on fairy tales, correcting the speech of children with incompletely developed speech by the method of early therapy, and the main tasks of fairy tale therapy.